

PERANAN ZAKAT DALAM MEMBANTU PENIAGA KECIL DAN PENJAJA YANG TERJEJAS AKIBAT PENULARAN WABAK CORONAVIRUS DI MALAYSIA

Farhana Mohamad Suhaimiⁱ

ⁱ (*Corresponding author*). Pensyarah Kanan, Fakulti Syariah dan Undang-undang, Universiti Sains Islam Malaysia. farhanams@usim.edu.my

Abstrak

Artikel ini mengupas tentang pelaksanaan skim agihan zakat dalam membantu peniaga dan penjaja yang terjejas semasa pandemik COVID-19 di Malaysia. Kajian ini dijalankan menggunakan kaedah penyelidikan kualitatif dan dianalisis menggunakan perbandingan. Kajian menunjukkan bahawa terdapat perbezaan dalam pelaksanaan skim agihan zakat bagi peniaga yang terjejas antara institusi zakat di Malaysia. Antaranya dari sudut kategori asnaf, bentuk agihan atau bantuan yang diberikan serta jumlah yang diperuntukkan. Selain inisiatif dalam Pakej Prihatin PKS, agihan zakat ini dapat membantu golongan peniaga yang terjejas untuk mempertahankan perniagaan mereka sebagai mata pencarian utama dan membangunkannya pasca COVID-19.

Kata kunci: *zakat, asnaf, agihan zakat, COVID19, peniaga.*

PENDAHULUAN

Sektor Perusahaan Kecil dan Sederhana (PKS) merupakan salah satu sektor yang telah menyumbang kepada ekonomi negara menerusi Keluaran Dalam Negeri Kasar (KDNK), eksport dan guna tenaga. Berdasarkan Jabatan Perangkaan Malaysia (2020), PKS telah menyumbang sebanyak 38.9 peratus kepada Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK), 48.4 peratus (7.3 juta pekerja) kepada guna tenaga negara dan 17.9 peratus kepada eksport negara pada tahun 2019. Ini membuktikan peranan PKS dalam menyediakan peluang pekerjaan dan pertumbuhan ekonomi negara.¹

Ekoran penularan wabak COVID-19 yang bermula di Wuhan, China pada awal tahun 2020 membawa kepada perintah kawalan pergerakan di pelbagai negara. Tindakan ini bertujuan bagi mengehadkan penularan dan memutuskan rantai wabak merbahaya ini. Senario ini telah menyebabkan ekonomi kebanyakan negara termasuk

¹ Siaran Media, Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi (2020). https://www.smecorp.gov.my/images/press-release/2020/PR_3ogosBM.pdf (diakses pada 15 September 2020)

Malaysia terjejas. Pertumbuhan ekonomi Malaysia dicatatkan paling rendah pada tahun 2019 dengan kadar 4.3% selepas krisis kewangan global 2009.²

Industri pelancongan misalnya, mengalami kesan ketara rentetan daripada kawalan ketat pintu masuk dan keluar utama seluruh negara. Jumlah pelancong ke Malaysia mencatat penurunan akibat pembatalan tempahan penerbangan dan bilik hotel meningkat selepas banyak negara mengeluarkan larangan melancong ke luar negara ke atas warganya ekoran pandemik COVID-19. Tempahan hotel di Kota Kinabalu dan Langkawi menurun mendadak sekitar 30 peratus hingga 60 peratus. Manakala destinasi hotel lain seperti Melaka, Ipoh, Port Dickson dan Pulau Pinang turut terkesan dengan penurunan tempahan antara 10 peratus hingga 50 peratus.³ Ini bukan sahaja menjelaskan syarikat perhotelan, tetapi juga penerbangan, peruncit, perkhidmatan pengangkutan pelancong dan pusat membeli-belah. Begitu juga bagi perniagaan tempatan, hampir kebanyakan sektor perniagaan tidak kira sama ada berskala besar mahupun kecil bertambah terkesan susulan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) yang dikuatkuasakan di Malaysia bermula 18 Mac 2020.

Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) di Malaysia

Kerajaan Malaysia telah melaksanakan Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) diseluruh negara bermula daripada 18 Mac 2020. Tahap pertama, Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) bermula 18 Mac hingga 31 Mac 2020 disandarkan pada Akta Pencegahan dan Pengawalan Penyakit Berjangkit 1988 dan Akta Polis 1967. PKP tahap ini membabitkan 6 (enam) larangan seperti berikut:

- 1) Larangan menyeluruh pergerakan dan perhimpunan ramai di seluruh negara termasuk aktiviti keagamaan, sukan, sosial dan budaya.
- 2) Sekatan menyeluruh semua perjalanan rakyat Malaysia ke luar negara;
- 3) Sekatan kemasukan semua pelancong dan pelawat asing ke dalam negara;
- 4) Penutupan semua Taska, Sekolah Kerajaan dan swasta dan lain-lain institusi pendidikan rendah, menengah dan pra-universiti;
- 5) Penutupan semua Institusi Pengajian Tinggi (IPT) Awam dan Swasta serta Institut Latihan Kemahiran di seluruh negara; dan
- 6) Penutupan semua premis kerajaan dan swasta kecuali yang terlibat dengan perkhidmatan penting negara (essential services).⁴

² Kementerian Kewangan Malaysia.
https://www.treasury.gov.my/pdf/Booklet_Pakej_Rangsangan_Ekonomi_2020.pdf (diakses pada 15 September 2020)

³ Sinar Harian. <https://www.sinarharian.com.my/article/67834/KHAS/Koronavirus/Koronavirus-Pembatalan-tempahan-hotel-meningkat>(diakses pada 15 September 2020)

⁴ Majlis Keselamatan Negara, Jabatan Perdana Menteri, <https://asset.mkn.gov.my/web/wp-content/uploads/sites/3/2020/03/FAQ-Bil1730.pdf> (diakses pada 15 September 2020)

Lanjutan daripada PKP tahap pertama, PKP tahap kedua telah dikuat kuasa bermula 1 April hingga 12 Mei 2020 dengan beberapa kawasan telah diisytiharkan sebagai lokasi Perintah Kawalan Pergerakan Diperketatkan (PKPD). Selaras dengan pandangan Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO) yang menyarankan negara-negara supaya tidak menamatkan PKP dalam jangka masa terlalu awal, kerajaan telah memutuskan untuk melanjutkan PKP sehingga fasa empat. Semasa tahap ini, sebahagian kawasan yang tertakluk kepada PKP, kawalan pergerakan adalah terhad mengikut masa dan sektor manakala bagi kawasan yang tertakluk kepada PKPD, semua pergerakan adalah tidak dibenarkan; semua penduduk dan pelawat di dalam kawasan PKPD dilarang keluar dari rumah mereka semasa perintah itu. Pelawat dari luar kawasan tidak dibenarkan masuk ke kawasan berkenaan, semua perniagaan ditutup dan semua jalan ke kawasan itu turut disekat. Walau bagaimanapun, bekalan makanan yang mencukupi akan disediakan oleh pihak berkuasa semasa 14 hari untuk semua penduduk. Selain itu, pangkalan perubatan akan ditubuhkan di kawasan itu agar saringan ujian COVID-19 yang teliti dapat dijalankan terhadap semua penduduk, bagi membendung penyebaran pandemik di luar kawasan tersebut.

PKP tahap dua ni kemudiannya diteruskan dengan Perintah Kawalan Pergerakan Bersyarat (PKPB) bermula 13 Mei hingga 9 Jun 2020 dan digantikan pula dengan Perintah Kawalan Pergerakan Pemulihan (PKPP) bermula pada 10 Jun 2020 hingga 31 Disember 2020. Dalam tempoh PKPP, lebih banyak kelonggaran untuk menjalani aktiviti sosial, pendidikan, keagamaan, perniagaan, sektor ekonomi dan sebagainya di samping pematuhan SOP secara berterusan. Dalam tempoh pemulihan menuju normalisasi ini, beberapa aktiviti dan sektor di dalam senarai negatif semasa PKPB akan dilonggarkan atau dibuka berdasarkan SOP yang ditetapkan. Waktu operasi perniagaan kembali seperti biasa dengan pelaksanaan kebiasaan baharu yang melibatkan pemilik premis dan pelanggan. Penjarakan sosial, penggunaan pelitup muka di tempat awam dan membasuh tangan menggunakan sabun atau hand sanitizer merupakan kebiasaan baharu yang mesti diamalkan.

Kesan COVID-19 terhadap Usahawan dan Peniaga

Menurut Produktiviti Malaysia (MPC) (2020), tinjauan kesan Covid-19 terhadap produktiviti syarikat-syarikat mendapati lebih daripada 50% responden telah mengalami penurunan tahap produktiviti antara 25% hingga 100%. Lebih 70% perniagaan mengalami kesan dalam pendapatan dan berhadapan kerugian berikutan sekatan pergerakan ke atas individu dan barang ketika PKP dilaksanakan mulai 18 Mac 2020.

Dalam keadaan perniagaan perlu dihentikan hampir 2 bulan, aliran tunai masuk perniagaan turut terhenti. Sedangkan kos operasi perniagaan seperti sewa premis, utiliti, gaji pekerja, keperluan membayar hutang pembekal dan liabiliti lain masih perlu

ditanggung peniaga dan majikan.⁵ Terdapat syarikat yang terpaksa memberhentikan pekerja, mengarahkan pekerja bercuti tanpa gaji atau mengurangkan bayaran upah bagi mengurangkan kesan kerugian ke atas syarikat supaya syarikat masih dapat dikekalkan. Ini menyebabkan kesan negatif lain dalam tenaga kerja iaitu peningkatan kadar pengangguran, kehilangan aset dan hutang terkumpul.⁶ Namun, ada juga syarikat yang masih komited mengekalkan pekerja walaupun pendapatan syarikat terjejas.

Pelaksanaan PKPB yang memberi kelonggaran sebahagian besar sektor ekonomi dan aktiviti perniagaan untuk beroperasi dengan pematuhan kepada prosedur operasi standard (SOP) yang ketat, memberi ruang kepada peniaga membuka perniagaan dan menjana pendapatan semula. Dengan SOP yang ketat seperti waktu beroperasi yang terhad dan bilangan pengunjung ke premis dalam satu masa yang dihadkan, para peniaga perlu menyesuaikan diri dengan kadar segera dengan penggunaan teknologi dan digitalisasi. Bagi peniaga makanan dan minuman contohnya, perkhidmatan pesanan secara atas talian, pesan dan bungkus, pesan dan hantar digunakan bagi mengatasi masalah ini. Terdapat juga perniagaan lain yang menjalankan perniagaan dari rumah bagi mengurangkan kos operasi seperti sewa premis dan utiliti selain bagi mengurangkan risiko penularan wabak ini.⁷

PAKEJ RANGSANGAN EKONOMI BAGI MEMBANTU USAHAWAN DAN PENIAGA

Mengambilkira kesukaran yang dihadapi oleh rakyat dalam mendepani pandemik COVID-19, sama ada yang terputus mata pencarian, hilang pekerjaan atau terjejas pendapatannya, kerajaan telah memutuskan untuk membantu menerusi Paket Rangsangan Ekonomi Prihatin Rakyat (PRIHATIN). Inisiatif ini tertumpu kepada kebijakan rakyat semasa dan pasca COVID-19.

Bagi para peniaga, selain inisiatif PRIHATIN, kerajaan turut mengumumkan pakej khas merangsang perniagaan iaitu Paket PRIHATIN PKS. Ia bertujuan membantu mengurangkan kesan pandemik COVID-19 terhadap perniagaan di samping membantu syarikat mengekalkan para pekerja. Antara inisiatif PRIHATIN PKS adalah seperti berikut.

⁵ Berita Harian. <https://www.bhariani.com.my/rencana/komentar/2020/06/696137/usahawan-perlu-cekal-hadapi-kesan-covid-19/> (diakses pada 15 September 2020)

⁶ Malaysiagazette. <https://malaysiagazette.com/2020/06/03/syarikat-alami-kerugian-100-jika-pkp-dilanjutkan-kajian/> (diakses pada 15 September 2020)

⁷ Berita Harian. <https://www.bhariani.com.my/bisnes/lain-lain/2020/04/679514/covid-19-majikan-ambil-langkah-kurangkan-kos-fmm> (diakses pada 15 September 2020)

- 1) Pakej subsidi upah dalam pakej PRIHATIN PKS Tambahan, subsidi upah telah dilanjutkan lagi selama tiga bulan dan ditetapkan pada kadar RM600 sebulan untuk setiap pekerja sehingga maksima 200 pekerja bagi setiap syarikat.
- 2) Penstrukturran dan penjadualan semula pinjaman perniagaan oleh pihak bank kepada peminjam yang berdaya maju termasuk penangguhan pembayaran bagi meringankan tekanan terhadap aliran tunai perniagaan. Kemudahan ini ditawarkan kepada individu yang mempunyai pinjaman dan terjejas pendapatan mereka. Pengecualian duti setem 100% juga diberikan atas perjanjian penstrukturran dan penjadualan semula pinjaman perniagaan antara peminjam dan institusi kewangan tertakluk kepada syarat perjanjian pinjaman asal yang telah dimeterai. Pengecualian ini diberikan bermula 1 Mac 2020 hingga 31 Disember 2020.
- 3) Dana Kemudahan Bantuan Khas berjumlah RM2 bilion dengan kadar pembiayaan 3.75% setahun untuk membantu aliran tunai Perusahaan Kecil dan Sederhana (PKS) yang terjejas. Di bawah SRF, tempoh pinjaman ditawarkan sehingga 5.5 tahun termasuk penangguhan bayaran sehingga 6 bulan dan jumlah pinjaman maksimum RM1 juta bagi setiap PKS.
- 4) Kemudahan Kredit Mikro Bank Simpanan Nasional (BSN) yang diberikan kepada peniaga kecil. BSN akan menawarkan Skim Kredit Mikro berjumlah RM200 juta pada kadar 4% untuk syarikat dalam sektor pelancongan dan lain-lain sektor yang terjejas. Bayaran balik ansuran hanya bermula selepas 6 bulan pinjaman disalurkan.
- 5) Memansuhkan kadar faedah 2% kepada 0% untuk Skim Kredit Mikro berjumlah RM500 juta di bawah Bank Simpanan Nasional. Skim pinjaman mudah untuk syarikat mikro ini juga dipanjangkan kepada TEKUN Nasional dengan had maksimum pinjaman sebanyak RM10,000 setiap syarikat pada kadar faedah 0%.
- 6) Mengecualikan bayaran sewa atau memberi diskain sewaan untuk peniaga runcit PKS bagi premis yang dimiliki oleh syarikat berkaitan Kerajaan. Pemilik bangunan atau ruang perniagaan yang turut memberikan pengurangan atau pelepasan sewa kepada penyewa premis perniagaan yang terdiri daripada perusahaan kecil dan sederhana akan diberi potongan cukai tambahan bersamaan dengan amaun pengurangan sewa tersebut bagi bulan April 2020 hingga Jun 2020. Potongan cukai tambahan ini diberikan tertakluk kepada syarat pengurangan sewa, iaitu sekurang-kurangnya 30% daripada kadar sewa asal bagi tempoh tersebut.⁸
- 7) Program Insentif Pengambilan Pekerja selama 6 bulan. Bagi yang menggaji penganggur berumur di bawah 40 tahun, insentif sebanyak RM800 sebulan bagi setiap pekerja; penganggur berumur 40 tahun dan ke atas dan golongan OKU insentif sebanyak

⁸ Pejabat Perdana Menteri. <https://www.pmo.gov.my/wp-content/uploads/2020/04/Teks-Perutusan-Khas-YAB-PM-Prihatin-PKS-Tambahan-06042020.pdf>. (diakses pada 15 September 2020)

RM1,000 sebulan. Manakala bagi penyediaan peluang kepada perantis lepasan sekolah dan graduan, insentif adalah sebanyak RM600 sebulan.

8) Industri PKS yang melaksanakan konsep bekerja dari rumah atau *work from home*, insentif percukaian dan juga perlindungan insuran pekerjaan akan diberikan. Pengecualian cukai pendapatan sehingga RM5,000 kepada pekerja yang menerima manfaat dalam bentuk telefon bimbit, komputer riba atau tablet daripada majikan bagi tujuan ini.⁹

Inisiatif-inisiatif yang telah diumumkan oleh kerajaan, dilihat mampu membantu untuk mengurangkan impak negatif untuk meneruskan perniagaan dan memberi sokongan kepada pertumbuhan PKS dalam keadaan tekanan ekonomi yang sangat mencabar. Walau bagaimanapun, bagi peniaga kecil dan penjaja yang hanya mempunyai modal perniagaan yang amat terhad, bantuan daripada zakat masih diperlukan bagi membantu golongan peniaga kecil dan penjaja.

Berdasarkan data Gabungan Persatuan Penjaja Peniaga Kecil Melayu Malaysia (Gabungan Malaysia), golongan penjaja tanpa premis dan peniaga premis tetap merupakan perniagaan mikro yang paling teruk terjejas akibat PKP diikuti penjaja pasar malam, pasar tani dan lain-lain. Selain itu, inisiatif pinjaman yang diumumkan oleh kerajaan masih menggunakan syarat yang hampir sama dengan pinjaman sebelum COVID-19, antaranya mengambilkira CITOS, CCRIS dan penyata bank yang mempunyai rekod yang baik. Sedangkan golongan peniaga kecil amat memerlukan aliran tunai untuk kelangsungan mata pencarian memandangkan wang tunai yang ada di tangan hanya cukup untuk meneruskan operasi jika keadaan berlarutan kurang tiga bulan.¹⁰

Oleh yang demikian, bantuan yang diumumkan oleh kerajaan kepada rakyat, masih mempunyai ruang yang perlu dibantu bagi golongan peniaga kecil dan penjaja. Dalam hal ini, masyarakat boleh berganding bahu dan berperanan secara tidak langsung dalam mengukuhkan kembali ekonomi negara menerusi zakat. Pensyariatan zakat sebagai instrumen agihan semula kepada masyarakat yang diwajibkan ke atas setiap Muslim yang berkemampuan menjadikannya kekuatan ekonomi kepada umat Islam. Zakat mampu berperanan membantu pemerintah secara tidak langsung dalam memenuhi keperluan hidup manusia.¹¹

⁹ Malaysian Institute of Accountants. [https://www.mia.org.my/v2/downloads/communications/COVID-19/articles/2020/06/05/Teks_Ucapan_YAB_Perdana_Menteri_Pelan_Jana_Semula_Ekonomi_Negara_\(PEN JANA\).pdf](https://www.mia.org.my/v2/downloads/communications/COVID-19/articles/2020/06/05/Teks_Ucapan_YAB_Perdana_Menteri_Pelan_Jana_Semula_Ekonomi_Negara_(PEN JANA).pdf) (diakses pada 15 September 2020)

¹⁰ Lembaga Pemasaran Pertanian Persekutuan (FAMA), Kementerian Pertanian dan Industri Makanan. <http://www.fama.gov.my/documents/20143/306550/01+Jun+2020+-+Peniaga+kecil+perlu+bantuan+wang.pdf/90c3e6ae-3db6-041c-e7a6-b10075fb4b03> (diakses pada 15 September 2020)

¹¹ Suhaimi, F.M. and Rahman, A.A., 2018. Pembiayaan pembangunan negara menerusi wakaf. Penerbit Universiti Malaya.

METODOLOGI

Kajian ini adalah kajian kualitatif. Data diperoleh daripada analisis dokumen iaitu buku, makalah jurnal, rencana berita, artikel institusi yang terlibat dengan kajian ini. Pengumpulan data melalui analisis dokumen dapat memberikan maklumat yang relevan kepada isu dan masalah yang dikaji. Dokumen adalah sumber yang paling mudah kepada pengkaji kerana maklumat yang diperlukan sedia ada dan sukar untuk diselewengkan.¹²

ZAKAT BAGI MEMBANTU GOLONGAN PENIAGA KECIL DAN PENJAJA

Sedekah yang diwajibkan ke atas individu (zakat fitrah) dan ke atas harta (zakat harta) ialah bayaran yang wajib yang telah ditetapkan oleh Syara' dan dikenakan ke atas individu yang berkemampuan. Bagi zakat harta, disyaratkan cukup sukat atau timbangannya (nisab) dan waktu kitarannya (haul) iaitu setahun. Zakat dikeluarkan daripada golongan yang mempunyai lebihan harta yang dimilikinya dan diberikan kepada golongan yang telah ditentukan (asnaf).

Zakat merupakan rukun Islam yang ketiga yang mana menjadi kewajipan bagi setiap umat Islam yang cukup syarat untuk melaksanakannya berdasarkan firman Allah S.W.T dalam al-Quran, surah al-Baqarah, ayat 43.

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَءَاتُوا الْزَكُورَةَ وَأُرْكِعُوا مَعَ الْمُكَبِّعِينَ (٤٣)

Maksudnya: "Dan dirikanlah kamu akan sembahyang dan keluarkanlah zakat dan rukuklah kamu semua (berjemaah) bersama-sama orang-orang yang rukuk".¹³

Kewajipan zakat turut dinyatakan oleh Rasullullah s.a.w. dalam hadith, seperti berikut.

بَنِي إِسْلَامٍ عَلَى خَمْسٍ : شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، وَأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ ، وَإِيتَاءُ

الزَّكَاةِ ، وَحِجَّةُ الْبَيْتِ ، وَصُومُ رَمَضَانَ¹⁴

Maksudnya: "Islam didirikan diatas lima perkara yaitu bersaksi bahawa tiada tuhan yang berhak disembah melainkan Allah dan Muhammad adalah hambaNya dan utusanNya, mendirikan solat, mengeluarkan zakat, mengerjakan haji dan berpuasa pada bulan Ramadhan".

¹² Kamarul Azmi Jasni. 2012. Metodologi Pengumpulan Data dalam Penyelidikan Kualitatitif in *Kursus Penyelidikan Kualitatif Siri 1* 2012. Available from: https://www.researchgate.net/publication/293097563_Metodologi_Pengumpulan_Data_dalam_Penyelidikan_Kualitatitif (diakses 28 September 2020)

¹³ Abdullah Basmeih. 2000. *Tafsir pimpinan Ar-Rahman kepada pengertian Al-Quran (30 Juz)*. Kuala Lumpur: Bahagian Hal Ehwal Islam, Jabatan Perdana Menteri

¹⁴ Muslim, Abū al-Ḥusīn Muslim al-Ḥujjāj al-Qushairī al-Nisāburī. 1998. *Ṣaḥīḥ Muslim*. Ammān: Bayt al-Afkār al-Dauliyyah.

Zakat merupakan perkara kehartaan yang terletak bawah bidangkuasa dan pentadbiran Majlis Agama Islam Negeri-negeri (MAIN). Hal ehwal zakat di bawah akta atau enakmen di negeri masing-masing atau diletakkan di bawah enakmen khusus tentang zakat. Akta atau enakmen ini memperuntukkan kuasa kepada Majlis Agama Islam Negeri (MAIN) atau syarikat yang dilantiknya memungut zakat daripada pemilik harta dan setiap orang yang melanggar akta atau enakmen tersebut boleh dikenakan hukuman.¹⁵ Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Selangor) 2003 sebagai contohnya, telah memperuntukkan seperti berikut:

*Majlis hendaklah berkuasa memungut zakat dan fitrah daripada setiap orang Islam yang kena dibayar di dalam Negeri Selangor mengikut Hukum Syarak bagi pihak Duli Yang Maha Mulia Sultan.*¹⁶

Pengurusan agihan zakat dilaksanakan sama ada oleh MAIN secara langsung atau wakil yang dilantik dan diagihkan mengikut bahagian asnaf yang ada di negeri masing-masing. Asnaf zakat ini telah diterangkan dalam firman Allah S.W.T dalam al-Quran, surah at-Taubah ayat 60.

إِنَّ الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤْمَنَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَإِنِّي السَّبِيلُ فَرِیضَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلَیْمٌ حَکِيمٌ (٦٠)

Maksudnya: “Sesungguhnya zakat-zakat itu, hanyalah untuk orang-orang fakir, orang-orang miskin, pengurus-pengurus zakat, para muallaf yang dipujuk hatinya, untuk memerdekaan dirinya, orang-orang yang berhutang, untuk jalan Allah dan orang-orang yang sedang dalam perjalanan, sebagai sesuatu ketetapan yang diwajibkan Allah; dan Allah Maha Mengetahui lagi Maha Bijaksana”¹⁷

Golongan peniaga kecil dan penjaja yang dimaksudkan dalam kajian ini, adalah dikategorikan daripada asnaf fakir atau asnaf miskin. Asnaf fakir adalah orang Islam yang tiada harta atau pendapatan, atau ada harta atau pendapatan tetapi tidak mencapai 50 peratus daripada had kifayah dirinya dan tanggungannya. Manakala asnaf miskin adalah orang Islam yang mempunyai harta atau pendapatan yang hanya boleh menampung lebih 50 peratus keperluan dirinya dan tanggungannya tetapi masih belum

¹⁵ Atiah Ahmad Hairunnizam Wahid. 2017. Kontrak Wakalah dalam Agihan Zakat: Kajian di Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan. *Pengurusan Zakat di Malaysia: Satu Pendekatan Analisis Gelagat* /173

¹⁶ Seksyen 86. Kuasa Majlis memungut zakat dan fitrah.

¹⁷ Abdullah Basmeih. 2000. *Tafsir pimpinan Ar-Rahman kepada pengertian Al-Quran (30 Juz)*. Kuala Lumpur: Bahagian Hal Ehwal Islam, Jabatan Perdana Menteri

mencukupi had kifayah. Justeru bantuan zakat diberikan kepada mereka sama ada untuk memulakan perniagaan atau meneruskan perniagaan sedia ada bagi meneruskan kelangsungan hidup mereka.

Tambahan apabila berlakunya Perintah Kawalan Pergerakan (PKP) di seluruh negara, golongan peniaga kecil dan penjaja ini yang kebiasaanya hanya mempunyai pendapatan yang terhad atau yang bergantung kepada pendapatan harian, sudah pastinya amat terkesan apabila tidak dibenarkan berniaga atau beroperasi. Menyedari kesempitan dan kesulitan yang dihadapi oleh golongan yang memerlukan semasa dan pasca COVID-19, pengurusan zakat negeri-negeri telah mengumumkan peruntukan bantuan zakat kepada mereka dengan segera.

Di Wilayah Persekutuan, Baitumal Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan (MAIWP) telah mengumumkan peruntukan khas berikutan COVID-19 bertujuan meringankan beban mereka yang terjejas terkesan akibat PKP. Secara keseluruhan sebanyak RM25.11 juta diperuntukkan untuk Bantuan Kecemasan Zakat COVID-19 meliputi pelbagai kategori. Bantuan kecemasan ini turut disediakan untuk mereka yang terjejas pendapatan dan tidak menerima Bantuan Kewangan Bulanan MAIWP merangkumi penjaja dan peniaga kecil, pekerja dan individu yang terjejas sumber pendapatan agar dapat meneruskan kelangsungan hidup dalam tempoh COVID-19.¹⁸

Di Johor, Majlis Agama Islam Negeri Johor (MAINJ) juga telah melancarkan Bantuan Khas COVID-19. Bantuan disalurkan kepada peniaga-peniaga kecil asnaf dibawah MAINJ, dengan jumlah peruntukan sebanyak RM100,000 dan diagihkan kepada 200 penerima, menjadikan anggaran bantuan sebanyak RM500 seorang secara *one-off*. Bantuan ini juga bertujuan untuk meringankan beban peniaga-peniaga kecil asnaf MAINJ yang terjejas.¹⁹

Di Selangor, Lembaga Zakat Selangor (LZS) Majlis Agama Islam Selangor (MAIS) telah memperuntukan bantuan sejumlah RM15 juta bagi membantu keperluan dan kebajikan mereka yang terjejas perniagaannya akibat Perintah Kawalan Pergerakan. Bantuan khas Covid-19 ini meliputi bantuan bagi 20,000 penerima dalam kalangan B40 khususnya penjaja dan peniaga kecil dengan bantuan maksimum sebanyak RM500.²⁰

Bagi Negeri Perak, Majlis Agama Islam dan ‘Adat Melayu Perak telah memperuntukkan dana khas agihan zakat sejumlah RM11,110,000. Daripada jumlah tersebut, RM2 juta adalah Bantuan Khas Modal Pusingan dan disasarkan kepada

¹⁸ Bernama. https://www.bernama.com/bm/am/news_covid-19.php?id=1860459, PPZ bantu peniaga kecil terjejas COVID-19, 14/07/2020(diakses pada 15 September 2020)

¹⁹ Majlis Agama Islam Negeri Johor. <https://www.maij.gov.my/?p=5066> (diakses pada 28 September 2020)

²⁰ Lembaga Zakat Selangor (LZS). <https://www.zakatselangor.com.my/terkini/29000-penerima-bantuan-khas-covid-19-lzs-terima-manfaat-agihan-zakat/> (diakses pada 13 September 2020)

peniaga, penjaja, usahawan yang pernah menerima bantuan modal perniagaan daripada MAIPk. Golongan sasaran ini adalah yang terjejas perniagaan mereka susulan Perintah Kawalan Pergerakkan (PKP) bagi membendung wabak Covid-19.²¹

Jadual 1 menunjukkan bantuan zakat yang disediakan oleh institusi-institusi zakat di Malaysia kepada asnaf peniaga kecil dan penjaja semasa COVID-19. Hasil kajian mendapati semua institusi zakat di Malaysia telah melancarkan bantuan khas COVID-19 bagi membantu asnaf-asnaf di negeri masing-masing dengan pelbagai nama bantuan, bentuk bantuan dan jumlah bantuan yang disalurkan.

Jadual 1: Bantuan Zakat Kepada Asnaf Peniaga Kecil dan Penjaja oleh Institusi Zakat di Malaysia Semasa COVID-19

Negeri	Institusi Zakat	Nama Bantuan	Peruntukan
Pulau Pinang	Zakat Pulau Pinang (ZPP) ²²	Skim Bantuan Khas Peniaga Kecil Asnaf ZPP	RM2.5 juta/5000 org
Wilayah Persekutuan	Pusat Pungutan Zakat - Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan (PPZ-MAIWP) ²³	Program Bangkit Khaira PPZ	RM500,000/500 orang- Fasa Pertama
Perak	Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Perak (MAIPk) ²⁴	Skim Bantuan Khas Modal	RM2 juta

²¹ Bernama. https://www.bernama.com/bm/am/news_covid-19.php?id=1824913, (diakses pada 15 September 2020); Majlis Agama Islam dan 'Adat Melayu Perak. <https://www.maiamp.gov.my/index.php/info/berita/535-skim-bantuan-modal-membantu-asnaf-menjana-pendapatan.html> (diakses pada 15 September 2020)

²² Berita Harian. <https://www.bharian.com.my/berita/wilayah/2020/03/667012/covid-19-zakat-pulau-pinang-salur-rm500-bantu-peniaga-kecil-asnaf> (diakses pada 15 September 2020)

²³ Bernama. https://www.bernama.com/bm/am/news_covid-19.php?id=1860459, PPZ bantu peniaga kecil terjejas COVID-19, 14/07/2020(diakses pada 15 September 2020)

²⁴ Bernama. https://www.bernama.com/bm/am/news_covid-19.php?id=1824913, (diakses pada 15 September 2020); Majlis Agama Islam dan 'Adat Melayu Perak. <https://www.maiamp.gov.my/index.php/info/berita/535-skim-bantuan-modal-membantu-asnaf-menjana-pendapatan.html> (diakses pada 15 September 2020)

Perlis	Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Perlis (MAIPs) ²⁵	Bantuan Khas Rangsangan Asnaf berupa pengecualian bayaran sewaan rumah, kedai dan bazar untuk tempoh 3 bulan	RM343,317
Selangor	Lembaga Zakat Selangor (LZS) ²⁶	Bantuan khas COVID-19	RM9.5 juta/20000 orang
Kelantan	Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan (MAIK) ²⁷	Bantuan Pemulihan Perniagaan	RM154,000
Terengganu	Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu (MAIDAM) ²⁸	Bantuan Modal Baahan Mentah untuk Perniagaan (Asnaf Miskin) dan Kursus Keusahawanan Asnaf	Tiada maklumat
Pahang	Pusat Kutipan Zakat Majlis Ugama Islam Pahang	Bantuan Am (Modal & Peralatan)	Tiada maklumat
Johor	Majlis Agama Islam Negeri Johor (MAINJ)	Jana Asnaf Niaga-Bantuan Modal, peralatan dan kursus	100,000/200 orang
Melaka	Majlis Agama Islam Melaka (MAIM) ²⁹	Bantuan Penjaja & Peniaga Kecil	150,000/300 orang

²⁵Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Perlis (MAIPs). https://www.maips.gov.my/index.php?option=com_k2&view=item&id=920:covid-19-maips-umum-inisiatif-tambahan&Itemid=834&lang=ms (diakses pada 15 September 2020)

²⁶ Lembaga Zakat Selangor (LZS). <https://www.zakatselangor.com.my/terkini/29000-penerima-bantuan-khas-covid-19-lzs-terima-manfaat-agihan-zakat/> (diakses pada 13 September 2020)

²⁷ Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan (MAIK). <http://onlineapp.e-maik.my/zakatlaporan/> (diakses pada 15 September 2020)

²⁸ Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu (MAIDAM). <http://maidam.gov.my/index.php/ms/8-asnaf-yang-layak-menerima-zakat> (diakses pada 15 September 2020)

²⁹ Majlis Agama Islam Melaka (MAIM). <https://maim.gov.my/index.php/my/pengumuman/1225-bantuan-covid>(diakses pada 15 September 2020)

Negeri Sembilan	Perbadanan Baitulmal Negeri Sembilan (PBMains)	Bantuan Zakat Mengikut Asnaf; Fakir & Miskin- Pembangunan Asnaf & Modal, Muallaf- Bantuan Modal dan Perniagaan	Tiada maklumat
-----------------	--	--	----------------

Sumber: Pelbagai sumber.

Dalam aspek bantuan zakat kepada asnaf peniaga kecil dan penjaja, antara institusi zakat negeri yang melaksanakan bantuan khas kepada golongan ini adalah negeri Johor, Kelantan, Melaka, Negeri Sembilan, Pahang, Perak, Perlis, Pulau Pinang, Selangor, Terengganu dan Wilayah Persekutuan. Manakala bagi institusi zakat negeri lain, tiada maklumat diperoleh bagi bantuan zakat kepada asnaf peniaga kecil dan penjaja setakat ini.

Institusi zakat bagi negeri yang memberi bantuan zakat kepada asnaf peniaga kecil dan penjaja, terdapat perbezaan dari aspek pengelasan bawah kategori asnaf, bentuk agihan atau bantuan yang diberikan serta jumlah yang diperuntukkan. Dari aspek kategori asnaf, semua institusi zakat mengkelaskan asnaf peniaga kecil dan penjaja ini bawah asnaf fakir atau asnaf miskin. Tambahan di Negeri Sembilan, yang turut menyediakan bawah asnaf muallaf, bantuan modal dan perniagaan.

Dari aspek bentuk bantuan, ada yang memberikannya dalam bentuk bantuan kewangan seperti modal, modal bahan mentah, peralatan perniagaan, ada yang dalam bentuk penyediaan kursus dan pengecualian bayaran sewaan premis perniagaan. Manakala, dari aspek jumlah yang diperuntukkan, kadar bantuan zakat secara one-off adalah antara RM500 hingga RM1,000 seorang mengikut negeri. Perbezaan agihan ini adalah berdasarkan kepada jumlah kutipan zakat yang diperoleh oleh institusi zakat dan mengambil kira jumlah asnaf di negeri berkenaan.

KESIMPULAN

Institusi zakat di Malaysia telah melaksanakan agihan zakat bersesuaian dengan matlamat zakat bagi memenuhi keperluan hidup asnaf dan membantu meringankan beban mereka, dalam konteks ini golongan peniaga kecil dan penjaja yang terjejas susulan PKP akibat COVID-19. Tempat perlindungan, makanan, pakaian, akses kesihatan dan keselamatan merupakan perkara dharuri yang mesti dipenuhi untuk seseorang hidup dengan baik dan sejahtera. Bagi golongan yang tidak berkemampuan untuk memiliki secara sendiri, pemerintah bertanggungjawab untuk membantu dan menyediakan keperluan asas tersebut bagi mereka.

Kesukaran mendapat keperluan asas ini akan menyumbang kepada masalah akidah, sosial dan jenayah sekiranya tidak dibendung. Menerusi zakat, objektif syariah untuk memelihara agama turut terjaga dan mengelakkan mereka yang terjebak dengan masalah kemiskinan ini tidak kehilangan arah, sehingga merosakkan akidah. Selain itu, objektif syariah untuk menjaga nyawa turut dapat dijaga dengan mengelak berlakunya pertumpahan darah kerana perselisihan akibat kelaparan atau kehilangan nyawa akibat kebuluran.

Kesimpulannya, zakat mempunyai kelebihan dan keistimewaan yang tersendiri. Zakat mempunyai unsur kerohanian yang mana telah ditetapkan sebagai sebahagian daripada kewajipan agama selain itu, golongan penerima zakat yang telah ditetapkan oleh Allah S.W.T. menjadikannya satu jaminan sosial buat masyarakat. Menurut Monzer Kahf, tiada sistem di dunia, dan tidak pernah ada, selain agama Islam yang menjadikan hak golongan miskin tidak berbelah bagi, tetap dan di luar jangkauan manipulasi politik yang mana sekiranya sesebuah kerajaan yang dilantik tidak bertanggungjawab dan tidak menjalankan fungsinya dengan baik, namun sebagai seorang Islam, kita masih perlu melakukannya iaitu mengeluarkan zakat dan memberikan kepada golongan yang telah ditetapkan, antaranya fakir miskin. Ini adalah keutamaan besar yang perlu dihargai.³⁰

RUJUKAN

Buku

- Abdullah Basmeih. 2000. *Tafsir pimpinan Ar-Rahman kepada pengertian Al-Quran (30 Juz)*. Kuala Lumpur: Bahagian Hal Ehwal Islam, Jabatan Perdana Menteri Atiah
Ahmad Hairunnizam Wahid. 2017. *Kontrak Wakalah dalam Agihan Zakat: Kajian di Majlis Agama Islam Wilayah Persekutuan*. Pengurusan Zakat di Malaysia: Satu Pendekatan Analisis Gelagat
- Suhaimi, F.M. and Rahman, A.A., 2018. Pembiayaan pembangunan negara menerusi wakaf. Penerbit Universiti Malaya.
- Monzer Kahf. 2005. *Taxation system: A substitute for zakah?*.
http://www.islamawareness.net/Zakat/zakat_fatwa003.html.
- Muslim, Abū al-Ḥusīn Muslim al-Ḥujjāj al-Qushārī al-Nisābūrī. 1998. *Ṣaḥīḥ Muslim*. Ammān: Bayt al-Afkār al-Dauliyyah.

³⁰ Monzer Kahf. 2005. *Taxation system: A substitute for zakah?*.
http://www.islamawareness.net/Zakat/zakat_fatwa003.html.

Jurnal dan Persidangan

Kamarul Azmi Jasni. 2012. Metodologi Pengumpulan Data dalam Penyelidikan Kualitatitif in Kursus Penyelidikan Kualitatif Siri 1 2012. Available from: https://www.researchgate.net/publication/293097563_Metodologi_Pengumpulan_Data_dalam_Penyelidikan_Kualitatitif (diakses 28 September 2020) Mohd Faez Mohd Shah & Noor Naemah Abdul Rahman. 2014. *Kepentingan Kaedah Penyelidikan Moden Dalam Fatwa Semasa*. Jurnal Pengurusan dan Penyelidikan Fatwa. Vol. 4. Nilai: Penerbit Universiti Sains Islam Malaysia.

Akta

Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Selangor) 2003. Seksyen 86. Kuasa Majlis memungut zakat dan fitrah.

Internet

Berita Harian. <https://www.bharian.com.my/berita/wilayah/2020/03/667012/covid-19-zakat-pulau-pinang-salur-rm500-bantu-peniaga-kecil-asnaf> (diakses pada 15 September 2020)

Berita Harian. <https://www.bharian.com.my/bisnes/lain-lain/2020/04/679514/covid-19-majikan-ambil-langkah-kurangkan-kos-fmm> (diakses pada 15 September 2020)

Berita Harian.

<https://www.bharian.com.my/rencana/komentar/2020/06/696137/usahawan-perlu-cekal-hadapi-kesan-covid-19/> (diakses pada 15 September 2020)

Bernama. https://www.bernama.com/bm/am/news_covid-19.php?id=1824913, (diakses pada 15 September 2020); Majlis Agama Islam dan 'Adat Melayu Perak.
<https://www.maiamp.gov.my/index.php/info/berita/535-skim-bantuan-modal-membantu-asnaf-menjana-pendapatan.html> (diakses pada 15 September 2020)

Bernama. https://www.bernama.com/bm/am/news_covid-19.php?id=1860459, PPZ bantu peniaga kecil terjejas COVID-19, 14/07/2020(diakses pada 15 September 2020)

Kementerian Kewangan Malaysia.

https://www.treasury.gov.my/pdf/Booklet_Pakej_Rangsangan_Ekonomi_2020.pdf (diakses pada 15 September 2020)

Lembaga Pemasaran Pertanian Persekutuan (FAMA), Kementerian Pertanian dan Industri Makanan.

<http://www.fama.gov.my/documents/20143/306550/01+Jun+2020+-+Peniaga+kecil+perlu+bantuan+wang.pdf/90c3e6ae-3db6-041c-e7a6-b10075fb4b03> (diakses pada 15 September 2020)

Lembaga Zakat Selangor (LZS). <https://www.zakatselangor.com.my/terkini/29000-penerima-bantuan-khas-covid-19-lzs-terima-manfaat-agihan-zakat/> (diakses pada 13 September 2020)

Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Kelantan (MAIK). <http://onlineapp.e-maik.my/zakatlaporan/> (diakses pada 15 September 2020)

Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Perlis (MAIPs).

https://www.maips.gov.my/index.php?option=com_k2&view=item&id=920:covid-19-maips-umum-inisiatif-tambahan&Itemid=834&lang=ms (diakses pada 15 September 2020)

Majlis Agama Islam dan Adat Melayu Terengganu (MAIDAM).

<http://maidam.gov.my/index.php/ms/8-asnaf-yang-layak-menerima-zakat> (diakses pada 15 September 2020)

Majlis Agama Islam Melaka (MAIM).

<https://maim.gov.my/index.php/my/pengumuman/1225-bantuan-covid>(diakses pada 15 September 2020)

Majlis Keselamatan Negara, Jabatan Perdana Menteri,

<https://asset.mkn.gov.my/web/wp-content/uploads/sites/3/2020/03/FAQ-Bil1730.pdf> (diakses pada 15 September 2020)

Malaysiagazette. <https://malaysiagazette.com/2020/06/03/syarikat-alami-kerugian-100-jika-pkp-dilanjutkan-kajian/>(diakses pada 15 September 2020)

Malaysian Institute of Accountants.

[https://www.mia.org.my/v2/downloads/communications/COVID-19/articles/2020/06/05/Teks_Ucapan_YAB_Perdana_Menteri_Pelan_Jana_Semula_Ekonomi_Negara_\(PENJANA\).pdf](https://www.mia.org.my/v2/downloads/communications/COVID-19/articles/2020/06/05/Teks_Ucapan_YAB_Perdana_Menteri_Pelan_Jana_Semula_Ekonomi_Negara_(PENJANA).pdf) (diakses pada 15 September 2020)

Pejabat Perdana Menteri. <https://www.pmo.gov.my/wp-content/uploads/2020/04/Teks-Perutusan-Khas-YAB-PM-Prihatin-PKS-Tambahan-06042020.pdf>. (diakses pada 15 September 2020)

Siaran Media, Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi (2020).

https://www.smecorp.gov.my/images/press-release/2020/PR_3ogosBM.pdf (diakses pada 15 September 2020)

Sinar Harian.

<https://www.sinarharian.com.my/article/67834/KHAS/Koronavirus/Koronavirus-Pembatalan-tempahan-hotel-meningkat>(diakses pada 15 September 2020)